

rum Jesu, et hoc initium dicit factum esse in Cana Galilææ, deinde subdit: *Et manifestavit gloriam suam*, indicans antea non illam manifestasse per signa et miracula. Denique, quid referebat quod illud miraculum esset primum in illa civitate? vel cur potius adnotatum esset ab Evangelista primum miraculum in Cana factum, quam in aliis civitatibus? Sensus ergo planus est, illud miraculum fuisse initium signorum quibus Christus cœpit suam gloriam manifestare, et discipulorum fidem sibi conciliare. Propter quod dixit de Christo Tertull., lib. de Baptis., cap. 9: *Prima rudimenta potestatis sue vocatus ad nuptias aqua auspicatur*. Eandem sententiam late probat Epiph., hær. 51. Ita etiam exponunt Ambros., serm. 19; D. Thomas infra, quæst. 43, art. 3; Theophyl. et Euthym. ibi; et inclinatur magis Chrysost., qui tanquam certius affirmat Christum ante baptismum miracula non edidisse; quod latius confirmat hom. 16 in Joan., dicens signa illa et miracula, quæ de Christi infantia referuntur, vera non esse; et optimas congruentias adducit, ob quas non decuit Christum in ea ætate miracula facere. Primo, quia cum nondum doceret, nec discipulos haberet, non indigebat miraculis; miracula enim sunt ad doctrinam confirmandam. Deinde, quia si ante ætatem convenientem miracula ederet, vel phantasma putaretur, vel ante conveniens tempus morti traderetur. Denique quia oportuit prius manifestari a Joanne Baptista, sicut ipse dixit, Joan. 1: *Ut manifestetur in Israel, ego veni in aqua baptizans*; ergo signum est antea non fuisse miraculis manifestatum. Quod tamen intelligendum est de miraculis ab ipso Christo factis in sui manifestationem, ita ut ipse ostenderet se esse auctorem eorum; quod ideo dico ut excludam mira illa opera, quæ in Christi infantia patrata sunt. Nam in illis, ex modo quo fiebant, non ostendebatur ipsum puerum esse auctorem eorum, sed a Deo fieri singulari amore et benevolentia erga illum. Relinquitur ergo Christum ea ætate privatam vitam egisse, et reliqua omnia, quæ ab eo tunc temporis gesta dicuntur, incerta esse et apocrypha, ut Gelasius Papa docuit, in capitul. S. Romana, 15 dist., de quibus videri etiam potest Irenæus, l. 1 contra Hæreses, c. 47; et quæ ibi Feuardentius notat. Et hæc de infantia et privata vita Salvatoris sufficiant, quæ hoc loco intermittenda est, ut quæ de B. Virgine dicenda supersunt, antequam ab illa separemur, compleamus.

DISPUTATIO XVIII,

In quatuor sectiones distributa.

DE PERFECTIONE MERITORUM ET GRATIÆ B. VIRGINIS.

Distinximus in principio hujus materiæ triplicem Virginis sanctificationem, et solum primam explicuimus (quoniam de illa fere sola D. Thom., quæst. 27, disseruit); superest igitur ut de secunda, quæ per totum illius vitæ tempus duravit, ac demum de tertia, quæ in fine vitæ illi in præmium data est, sermonem instituamus. Quoniam vero secunda sanctificatio per propria merita potissimum facta est, et cum illa conjuncta fuit aliorum donorum gratiæ, scientiæ ac sapientiæ perfectio, de his omnibus hoc in loco disputabimus, eodem fere ordine quo in priori tomo de hujusmodi donis animæ Christi collatis disseruimus. In præsentem autem disputationem, solum de meritis ac perfectione gratiæ sanctificantis, quam B. Virgo obtinuit; in sequenti vero de donis scientiæ et sapientiæ; postea de gratiis gratis datis dicemus.

SECTIO I.

Utrum B. Virgo toto tempore vitæ suæ potuerit in gratia crescere per propria merita.

1. Post primam sanctificationem, B. Virginem suis meritis ac operibus magnum gratiæ augmentum consecutam esse, compertum est. Diximus enim supra non fuisse a principio beatam, sed viatricem; gratia autem viatoris augeri potest per bona opera (ut fides docet); quanto ergo Virginis opera fuerunt meliora, tanto uberius gratiæ augmentum per ea mereri potuit, quod evidentiùs ex dicendis constabit. Solum igitur disputari potest an hæc potestas merendi et augendi gratiam duraverit in B. Virgine toto tempore mortalis vitæ. In qua re neminem invenio qui negaverit potuisse Virginem crescere in gratia usque ad filii conceptionem; quia eo tempore potuit semper ad majorem perfectionem tendere, et ex fide et charitate magis ac magis operari, et nunquam ultimam perfectionem gratiæ consecuta est, quamdiu filium non concepit. Unde Gabriel Angelus, qui eam *gratia plenam* appellaverat, deinde subjunxit: *Spiritus Sanctus superveniet in te*, ut nimirum *superimpleret eam* (ut Bernard. dixit), id est, ut abundantiori gratia et sanctitate cumula-

ret, ut cæteri Patres exponunt. Videantur quos in 1 tomo citavi, disput. 8, sect. 7 et 8, dum tractarem quomodo B. Virgo meruerit esse mater Dei, condignam illi dignitati dispositionem merendo; totum enim illud meritum incarnationem filii antecessit.

2. De tempore autem ab incarnatione filii usque ad mortem, fuit quorundam opinio, B. Virginem non potuisse amplius mereri, neque in gratia crescere. In hanc sententiam, quamvis cum timore, inclinatur Scotus, in 4, d. 4, q. 6, ad 5; Almain., in 3, d. 3, q. 3. Posunt etiam citari Richardus ibi, art. 1, qu. 4; et Alensis, 3 p., q. 9, memb. 3, art. 2, § 2, ad 1, quatenus dicunt B. Virginem post conceptionem filii non potuisse peccare, quia erat in statu plenæ gratiæ et perfectæ charitatis. Et D. Thomas supra, q. 27, art. 5, ad 2, quatenus dicit *gratiam Virginis fuisse consummatam in conceptione filii*; et D. Bernardinus, serm. 51 de Concept., qui dicit Virginem in filii conceptione accepisse tantam gratiam, quantam accipere potest viatrix creatura; ac denique Damascenus, orat. 1 de Dorm. Deiparæ, ubi ita loquitur: *Mors enim eos, id est, alios sanctos, perficit, beatosque ostendit, id, videlicet, ipsis afferens, ut in eorum virtutem nulla jam mutatio cadat; minime tamen hoc in te usurpabimus, neque enim mors tibi beatitudinem attulit, neque migratio perfectionem conciliarit. Omnium etenim bonorum initium, medium et finis, securitas etiam ac vera confirmatio in illa seminis experte conceptione posita fuit*. Fundamentum hujus sententiæ solum esse potest, quia decuit B. Virginem ad concipiendum filium perfectissime præparari ac disponi; ergo verisimile est accepisse tunc gratiam, quantam pura creatura capere potest; non igitur habuit postea quo ultra progredere.

3. *Post Christi incarnationem crescere in gratia Virgo potuit.*—Hæc vero sententia mihi probabilis non est; quare sine ulla dubitatione dicendum existimo, potuisse Virginem post filii incarnationem crescere in gratia. Ita summo ex D. Thoma, dicta q. 27, art. 5, ad 2, ubi triplicem perfectionem gratiæ Virginis distinguit: primam, qua disposita fuit ut esset idonea mater Christi; secundam, quam accepit in conceptione Christi; tertiam, quam habet in gloria. Et quamvis expresse non dicat, hanc ultimam et consummatam gratiam in intensione fuisse majorem cæteris, tamen revera hoc etiam intendit; ita enim præfert tertium statum secundo, sicut secundum pri-

mo; et similia habet opusc. 60, art. 3. Et eandem doctrinam aliis verbis insinuavit Rupertus, lib. 6 in Cant., non longe a princ., dicens Virginem *in sua prima sanctificatione fuisse ut auroram, in filii conceptione ut lunam, in morte ut solem*, quia semper perfectiorem gratiam habuit. Et sub hac ipsa metaphora *auroræ* explicavit optime eandem doctrinam Bonaventura, in Speculo Mariæ, c. 9 et 11; expressius docuit hanc conclusionem Durand., in 3, dist. 3, q. 4, dicens, licet B. Virgo post filii conceptionem non potuerit peccare, potuisse tamen mereri, quia erat pure viatrix. Idem Gabriel ibi, q. 2, art. 3, dub. 1; inde enim probat Virginem habuisse libertatem ad actus præceptos, etiam post filii conceptionem, quia alias non potuisset mereri, nec de facto meruisset eliciendo actum bonum, quod reputat omnino falsum; idemque tenet Ocham, quem ibi citat. Eandem sententiam docuit Vega, lib. 10 in Tridentinum, c. 2, cujus verba, quia probabiles rationes continent, referam: *Quis enim, inquit, neget ipsam sanctiorem, et gratiores Deo fuisse, postquam Filium Dei concepit, peperit, nutrit, et pro nobis patienter tulit in cruce mori? si fieri potest ut gravior sit aliquis apud Deum uno tempore quam alio, nescio quemadmodum possit quis credere, tam parvi apud Deum fuisse tanta illa ac præcellentia obsequia, ut non eam, post ipsa, multo habuerit cariorem et gratiorem. Nam quod quidam existimant, datam ei esse in conceptione Filii Dei totam gratiam quam postea meritura erat, somnium est absque ullo fundamento, contra legem Dei effectum, quod eadem facilitate, qua dicitur, merito est contemnendum. Item docuit Sotus, in 4, d. 3, art. 2, eisdem fere verbis: *Quis ambigat quin, cum merita præmium præcedant, per tam egregia omnium virtutum officia, quæ post sacratissimum partum accumulavit, cumulatior etiam in dies, et excellentior illi accresceret gratia? fuit quidem gratia plena ante conceptionem filii, quantum par erat ut fieret Christi mater; attamen gratia illa non fuit eo modo summa, ut non posset deinceps meritis augeri*. Eandem denique sententiam cæteri Theologi, in 3, dist. 3, supponere videntur ut certam, et Patres ubicunque disputant de obsequiis B. Virginis in Christum, et de doloribus ac cruciatibus, quos in ejus nece sustinuit. Tandem ratione probatur primo, quia (ut bene dicti auctores dicunt) per se incredibile est, tot labores et dolores ex perfectissimo amore et charitate pro Christo susceptos nul-*

lius fuisse meriti apud Deum, aut personam Virginis illi gratiorem et cariorem non reddidisse.

4. *Objectio.* — *Responsio.* — Dicit aliquis: etiam Angeli exhibent Deo multa ministeria et obsequia, et ex perfecto amore, et tamen neque merentur, neque fiunt illi gratiores. Christus quoque per sua opera non reddebatur gratior Deo. Sed differentia inter hos sanctos et Virginem, veritatem hanc illustrat, et rationem ejus a priori ostendit. Primo enim B. Virgo, quamdiu in corpore mortali vixit, non fuit beata, neque in statu comprehensoris secundum animam (ut in superioribus probatum est); ergo per fidem semper ambulavit; ergo erat in statu merendi; ergo poterat mereri augmentum gratiæ. Quia ex parte gratiæ nullum erat impedimentum, cum nondum esset in termino, et ipsa de se augeri possit in infinitum; neque alia conditio ad hoc meritum necessaria deerat. Nisi quis fingat singularem legem in Virgine, vel potius exceptionem a lege communi, de potestate merendi in statu viæ; quæ conficta esset, et sine fundamento, et in Virginis potius detrimentum poneret, quam utilitatem. Melius est enim cuilibet viatori posse mereri, quam sine fructu operari; sed hæc potestas concessa est omnibus viatoribus; cur ergo dicemus negatam esse Virgini, eo præsertim tempore quo perfectius operata est? Exemplum ergo de sanctis Angelis adductum, non est accommodatum, cum illi in termino sint. Neque etiam exemplum de Christo Domino est ad rem, tum quia ob dignitatem suæ personæ erat infinite gratus; tum præterea quia etiam ille secundum animam fruebatur Deo, et ut sic non erat viator; tum etiam quia, ut viator fuit, mereri potuit, et aliis, et sibi, quatenus capax erat alicujus præmii; ergo negandum non est B. Virginem mereri potuisse; sed non potuit mereri aliis de condigno; ergo sibi; ergo potuit per merita in gratia crescere, quia nec ratione dignitatis suæ personæ, nec ratione status erat incapax hujus augmenti.

5. *Objectio.* — *Responsio.* — Sed dici potest, B. Virginem potuisse quidem toto vitæ suo tempore mereri, non augmentum gratiæ de novo obtinendo, sed jam obtentum. Potuit enim Deus eo momento quo filium concepit, dare illi omnem gratiam quam toto tempore vitæ suæ meritura erat; jam enim Deus omnia illa merita prævidebat, et poterat illorum præmium statim conferre; decuisse autem videtur, saltem gratiæ augmentum illi

statim præbere, ut B. Virgo, simul ac mater Dei effecta est, fieret illi gratissima, atque charissima. Sed hæc evasio imprimis sine fundamento conficta est, præter ordinariam legem, exactamque ac propriam merendi rationem, quæ postulat ut meritum antecedit præmium, et principium meriti ipsum meritum, præsertim in eadem persona. Præterea principium meriti nunquam cadit sub meritum; si autem tota gratia, quæ futura erat præmium meritorum Virginis, antecessisset tempore eadem merita, necessario fuisset principium illorum. Nam gratia, quæ antecedit in operante executionem operum, est principium eorum, quatenus apud Deum grata et meritoria sunt; meruisset ergo B. Virgo ipsum principium meriti; quod neque in Christo Domino concedimus. Rursus vix potest intelligi ille modus meriti et præmii, nisi omnino immutando omnes leges ac condiciones merendi. Quod ita declaro, quia si B. Virgo a principio incarnationis habuit omnem gratiæ intensiorem quam perpetuo esset habitura, ergo ex illo tempore potuit elicere actus charitatis æquales in intensione ipsi gratiæ. Quia gratia de se non est otiosa, sed efficax ad operandum juxta totam perfectionis suæ latitudinem; et si in aliquo puro viatore ita unquam operari potuit, maxime in Virgine, quæ nunquam divinæ gratiæ restitit, neque obiculum ejus efficaciam opposuit; operabatur ergo ex tota intensione habitus gratiæ et charitatis; sed per unum actum charitatis ita intensum meretur homo æqualem intensiorem habitus (ut ex materia de gratia et de charitate suppono); ergo B. Virgo vel post unum actum suæ gratiæ adæquatam nihil per sequentes meruit (quod improbatum est), vel ampliorem, quam receperat, meruit gratiam. Nisi quis fortasse dicat, tam singulis actibus æqualibus, quam omnibus simul eandem omnino gratiam veluti pluribus titulis meruisse, sicut de Christo Domino dici solet. Sed hoc non recte dicitur; Christi enim meritum fuit infinitum, et ideo non potuit esse intensive majus in multis actibus quam in uno; in Virgine autem meritum singulorum actuum erat finitum, et unumquodque capax novi præmii; non ergo poterat omnibus ex æquo satisfieri uno et eodem finito præmio, seu gratiæ augmento. Denique aliorum hominum merita non ita remunerantur (ut suppono); cur ergo dicemus B. Virginem in hoc deterioris fuisse conditionis?

6. *Responsio ad argumenta in oppositum.*

SECTIO II.

Utrum B. Virgo in singulis actibus singulisque momenti vitæ suæ perfecte et quasi continue meruerit.

1. Exposita potestate merendi, quam B. Virgo toto tempore vitæ habuit, sequitur ut actum seu perfectum exercitium hujus potestatis explanemus. In qua re illud solum in genere certum est, Beatiss. Virginem meruisse suis actibus, perfectumque gratiæ augmentum consecutam esse, quoniam illa potestas non fuit otiosa, sed in actum prodiit multo perfectius quam in cæteris justis. Unde Augustinus, de Bono conjug., cap. 25: *Quæ sint, inquit, Mariæ merita, quis ignorat?* et Damascenus, lib. 4, c. 15, crevisse dicit sicut *olivam fructiferam*. A nobis vero specialius explicandum est qualis fuerit perfectio hujus meriti, tam in multitudine actuum, quam in perfectione (ut ita dicam) intensiva et extensiva, ejusque continuatione.

2. *Per singula opera Virgo augmentum gratiæ merebatur, et gloriæ.* — Dico ergo primo, B. Virginem per omnes ac singulos actus humanos quos in mortali vita post primam sanctificationem exercuit, augmentum charitatis, gratiæ et gloriæ meruisse. Dixi *post primam sanctificationem*, quia per actum quo se ad illam disposuit, licet primam gloriam meruerit, non tamen gratiam et augmentum ejus, ut in superioribus docui. Probatur ergo, quia imprimis B. Virgo nullos habuit actus indeliberatos, neque inter deliberatos habuit aliquem malum (ut in superioribus demonstratum est); ergo omnes actus ejus fuerunt moraliter boni (quia non datur actus indifferens in individuo, in eo præsertim qui perfecto modo operatur); ergo omnes fuerunt meritorii, quia (ut per se credibile est) omnes actus suos frequenter referebat in Deum magna charitate dilectum, quia nullum habebat inordinatorum affectuum impedimentum. Unde verisimile est frequentissime, ac fere sine intermissione, quamdiu vigilabat, de divinis rebus cogitasse, mentemque suam in Deo fixam habuisse. Cum enim plenum dominium suorum actuum haberet, nunquam præter voluntatem suam distrahebatur; voluntarie autem non avertebat mentem a divina contemplatione, nisi fortasse corporis imbecillitas aut necessitas eam compelleret, quod raro accidere poterat. Ad externas enim actiones peragendas satis erat interiorem mentis attentionem remittere,

— Superest respondeamus testimoniis initio positis. Divus Thomas, cum dicit Beatissimam Virginem in conceptione filii fuisse in gratia consummatam, non intelligit de consummatione simpliciter, quæ solum futura est in gloria; sed de consummatione per quam ita confirmata est in bono, ut amplius peccare non posset. Unde sic inquit: *In conceptione filii consummata est in gratia confirmante eam in bono*. Et idem est reliquorum Scholasticorum sensus, uno vel alio excepto. Ad testimonium S. Bernardini respondetur, verisimile esse B. Virginem in conceptione filii habuisse majorem gratiam, quam ullus viator in statu viæ unquam habuerit; non tamen inde fit habuisse tunc tantam gratiam, quantam ipsamet in statu viæ habitura erat.

7. Ad Damascenum (cujus verba difficilia sunt, et per exaggerationem dicta) respondeo, intelligendum esse de perfectione gratiæ, quoad omni mali remotionem, et perfectam securitatem, et confirmationem in bono; non vero quoad omnem intensiorem, seu perfectionis modum; alias ex eisdem verbis colligi posset B. Virginem, ab eo tempore quo filium concepit, fuisse plene ac perfecte beatam.

8. Ad ultimam conjecturam respondetur, plenitudinem gratiæ Virginis non repugnare augmento; semper enim ab instanti conceptionis plena fuit, quia semper habuit quidquid pro temporis opportunitate conveniens fuit, et dignitatem ejus decuit; semper tamen magis ac magis impleri potuit, quia hoc ipsum eidem dignitati ac meritis ejus debitum erat. Quocirca, sicut dignitati matris non fuit debitum ut ad statum gloriæ subito tunc elevaretur, ita neque ut omne gratiæ augmentum illi conferretur, sed quod viatoris statui esset proportionatum, sufficiensque principium perveniendi ad statum gratiæ consummatæ, seu gloriæ, Deiparæ consentaneum. Et hoc sensu etiam dici potest accepisse in conceptione filii omnem gratiæ perfectionem, non formaliter, sed quasi in radice. Quo sensu explicari etiam Bernardinus et Damascenus possent. Sit ergo certum, B. Virginem, quamdiu hic vixit, potuisse mereri.

quam non omnino suspenderetur; ut autem corruptibile corpus id ferre posset, in causa erat, quod summa facilitate et jucunditate in divinis meditationibus versabatur. Testis est Ambrosius, lib. 2 de Virginibus, in princ., qui eleganter virtutum officia quibus B. Virgo apud Deum promerebatur, describit. Inter alia, *Intenta*, inquit, *operi, veracunda sermone, arbitrum mentis solita, non hominem, sed Deum quærere*; et infra: *Ut ipsa corporis species simulacrum fuerit mentis, figura probitatis*; et iterum: *Hæc ad ipsos ingressus Angeli inventa domi in penetralibus sine comite, ne quis intentionem abrumperet, ne quis obstreperet. Neque enim comites feminas desiderabat, quæ bonas comites cogitationes habebat*. Nihil ergo in singulis operationibus B. Virginis ad rationem meriti de condigno deesse poterat.

3. *Augmentum gratiæ, quod Virgo merebatur, statim obtinuit.* — Dico secundo: ita meruit per singulos actus, ut statim augmentum gratiæ, quod promerebatur, obtineret. Hæc conclusio probari potest juxta varias Theologorum sententias, de augmento gratiæ et charitatis per nostra merita. Quidam enim existimant omne gratiæ augmentum, quod justus meretur (sive per intensos, sive per remissos actus illud mereatur), statim conferri. Quæ sententia valde probabilis semper mihi visa est, quia meritum est sufficiens causa præmii; et ideo, si ratione status non repugnat, statim confertur. Et in hac sententia conclusio posita evidens est. Alii vero censent non dari statim augmentum gratiæ, nisi meritum ejus in actu intensiori ac ferventiori fundetur; et in hac sententia, probanda est conclusio, sumpto alio principio, scilicet, B. Virginem semper respondisse divini gratiæ vocanti, tantumque cooperatam fuisse quantum poterat juxta mensuram divini gratiæ quæ illi conferebatur. Quod probo primo, quia quidquid perfectionis in genere gratiæ sanctificantis alicui puræ creaturæ concessum est, non est B. Virgini denegatum (ut initio hujus materiæ ostendimus); sed illa gratiæ perfectio data imprimis est Angelis sanctis (ut constat ex 1 p., q. 62, art. 6), et nonnullis hominibus, saltem aliquo tempore vitæ, ut B. Francisco post vocationem suam, usque ad mortem; quod facilius credi potest de Paulo, ac reliquis Apostolis; et per se probabile est, in tanta multitudine ac varietate donorum gratiæ, hoc etiam fuisse aliquibus hominibus divinitus datum; maxime igitur B. Virgini. Secundo ita

explicatur, quia in B. Virgine nihil fuit quod eam impediret ac retardaret, quominus divini gratiæ cooperaretur quantum posset, quia nec habebat fomitem, neque ullam potentiarum deordinationem; ergo sicut sancti Angeli propter hanc causam omnino cooperati sunt divini gratiæ, ita etiam B. Virgo. Præsertim quia, licet in conditione naturæ esset inferior, in divinis donis erat superior, et ab Spiritu Sancto facile poterat tam accommodate tamque suaviter semper moveri, ut pro mensura vocationis responderet. Ex hoc ergo principio ita concludo: B. Virgo, quando amabat Deum, semper operabatur ex tota efficacia charitatis et gratiæ, tam habitualis quam actualis, seu moventis; ergo semper ita operabatur, ut mereretur augmentum gratiæ, et se disposeret ad illud statim obtinendum. Probatum consequentia, quia verisimile est actum sic elicited a charitate esse intensiorem habitu a quo procedit, quia habitus de se est sufficiens principium actus æqualis; quod si accedat specialis Dei motio, facile elicit intensiorem. Quod si quis contendat, B. Virginem non semper habuisse motionem quam intensius operaretur, in hoc non multum contendam, quia res incerta est, quamvis pietati magis consentaneum sit, alius et excellentius de Virgine sentire. Ad probandam vero consequentiam illatam satis esse existimo, quod B. Virgo (ut dixit etiam S. Bernardus, dicto serm. 51, c. 3) *nihil unquam elegit, nisi quod ei sapientia divina demonstrabat, tantumque semper dilexit Deum, quantum a se diligendum existimavit*. Quid enim amplius in homine viatore desiderari potest, quo se ad recipiendum gratiæ augmentum disponat, quam quod cum divina, et ex divina gratia operetur, quantum juxta mensuram divini motus potest? Si enim Deus non denegat suam gratiam facienti ex priori gratia quod in se est, quomodo negabit præmium augmenti gratiæ facienti quantum ex divina gratia potest ad illud merendum? Certe qui plus requirit, impossibile constituit hujus augmenti consecutionem in hac vita, idque sine fundamento, et præter divini gratiæ liberalitatem, vel potius præter divini justitiæ in remunerandis meritis æquitatem, et præter infirmorum hominum necessitatem et utilitatem. Ex qua ratione, cum proportione applicata, idem concludi potest de omni merito B. Virginis fundato in quibuscunque actibus quarumcunque virtutum, et de quacunque latitudine ac multitudine meritorum, vel ex multitudine ac

tuum, vel ex continuatione ac perseverantia proveniente. Nam cum B. Virgo omnibus iis modis meruerit operando perfecte, et ex tota efficacia suæ gratiæ et auxilii, statim obtinebat quidquid gratiæ merebatur; quia faciebat quod in se erat ad id obtinendum; nihil autem aliud desiderari potest, ut dictum est.

4. *Maria per actus perfectissimos vitæ activæ et contemplativæ meruit.* — *Modus vivendi Virginis usque ad filii conceptionem.* — Dico tertio: B. Virgo meruit per actus perfectissimos, tam vitæ activæ quam contemplativæ. Hanc conclusionem pono ad explicandam amplius perfectionem hujus meriti, simulque declarandam eximiam ac perfectissimam rationem vivendi, et aptissimam ad sanctitatem agendam, quam B. Virgo in hac vita habuit. Et primum in genere probari potest, quia perfectissimus status hominis utramque vitam activam et contemplativam complecti debet, ut D. Thomas docet, 2. 2, q. 188, art. 6; et infra, q. 40, art. 1, ad 2. Ubi hanc vivendi rationem dicit Christum assumpsisse; maxime autem decuit Virginem imitari filium, et post illum, perfectissimum vivendi modum habere. Secundo declaratur brevi discursu facto de vita Deiparæ, quam in tria potissima tempora partiiri possumus. Primum protenditur usque ad filii conceptionem, de quo supra, initio disputationis septimæ, ex antiquorum Patrum scriptis, ostendimus B. Virginem in templo habitasse, ibique divini contemplationi potissimum vacasse, et ardentissimis desiderii ac orationibus Messie adventum impetrasse ac promeruisse. Addit vero Ambrosius, lib. 2 de Virginibus, in principio, non caruisse tunc Virginem perfectissimo exercitio virtutum ad vitam activam pertinentium; inter alia: *Quid ego, inquit, exsequar ciborum parcimoniam, officiorum redundantiam, alterum ultra naturam superfuisse, alterum pene ipsi naturæ defuisse? Illic nulla intermissa tempora, hinc congeminos jejuniis dies, et dies, et si quando reficiendi successisset voluntas, cibus plerumque obviis, qui mortem arcevet, non delicias ministraret*. Ubi, quanquam Ambrosius non loquatur in particulari de hoc tempore, sed generatim de tota vita Virginis, tamen quæ dicit, ad illam maxime ætatem sunt accommodatissima. Refert præterea Sabellicus, lib. 2 Exemplorum, cap. 4 et 9, et lib. 8, c. 4, ex quadam antiqua traditione, solitam fuisse Virginem tota hac ætate a prima luce ad tertiam diei horam contemplationi ac rebus sacris vacare; deinde vero usque

ad meridiem operi alicui incumbere; reliquam vero diei partem sacræ lectioni et orationi impendere. Quod etiam ita fuisse revelatum sanctæ Brigittæ refert Canisius, qui de hac ætate Virginis late disputat, l. de B. Mar., c. 12 et 13.

5. *Modus vivendi Mariæ ab incarnatione usque ad ascensionem Domini.* — Secundum tempus duravit ab incarnatione usque ad ascensionem Domini, in quo excellentiora opera utriusque vitæ exercuit, tum quia majori semper gratia et sanctitate pollebat; tum etiam quia majorem opportunitatem perfectius operandi nacta est. Primo enim ad hoc tempus spectat singulare illud meritum fidei, charitatis, obedientiæ et humilitatis, quod in ipsa filii conceptione enituit, quando suum consensum præstitit, ut mirum in modum ponderat et exaggerat Bernardus Senensis, ser. 51. Ponderant etiam Ambrosius, lib. 2 in Lucam; Bernardus, in homiliis in *Missus est*; et Laurentius Justinianus, ser. de Annuntiatione. Deinde quod ad vitam contemplativam pertinet, plurimum ad perfectionem ejus contulit præsentia filii, qua semper fruebatur, et ad illum amandum non tantum gratiæ, sed etiam naturæ impetu ferebatur, ut recte notavit Anselmus, lib. de Excellentia Virginis, c. 5. Accedit, quod *sedens secus pedes filii audiebat verbum illius*; nunquam enim fere a filio discedebat, propter quod Epiphanius, hæc. 78, eam vocat, *perpetuam Jesu sectatricem*. Quod si audiendo verba Simeonis, vel aliorum, custodiebat ea, *conferens in corde suo*, quid audiendo verba filii existimandum est effecisse? Denique quod ad vitam activam spectat, in hac ætate exercuit summa pietatis officia erga filium; sponso etiam suo ministravit, ac familiæ curam gessit. Et (quod caput est) maximos labores et dolores simul cum filio sustinuit, ut recte consideravit Anselmus, lib. de Excellentia Virginis, c. 5; et eleganter Rupertus, 3 lib. in Cantica, in fine; item Petrus Damianus, serm. 1 de Nativitate B. Mariæ.

6. *Modus vivendi Mariæ in novissimo vitæ tempore.* — Tertium tempus duravit usque ad B. Virginis obitum, quo tempore celestem quamdam vitam egisse nemo pius dubitare potest. Unde (ut est apud Sabellicum supra, et Nicephorum, lib. 2 Histor., c. 3) post Christi mortem in Joannis domo habitavit, privatamque et ab hominum consortio semotam vitam egit, ubi filii absentiam perpetua illius consideratione et charitate compensa-